

TEMELJNA PASTORALNA OPREDJELJENJA ZA ISKORAK NAŠE CRKVE U NOVO STOLJEĆE

Pero ARAČIĆ, Đakovo

Sažetak

Kad se nalazimo u vremenskim raskrižjima kao što je prijelaz iz stoljeća u stoljeće, obično se svode 'računi'. I Crkva promišlja svoj dvotisućljetni biti i djelovati. Ovaj rad, potkrepljujući svoje tvrdnje podacima veoma svježih istraživanja vjerske situacije u Hrvatskoj, sugerira da je potrebno: 1) propitati neke temeljne koncepte u pastoralnih djelatnika kao što su oni o čovjeku, Bogu Isusa Krista, o Crkvi i sakramentu; 2) nekim područjima crkvenog djelovanja dati prednost kao što su odrasli, obitelj, sveučilištarci te rubne i posebne skupine; 3) učiniti pomak u načinu rada u pravcu personalizacije, tj. da se anonimnost i masovnost preokrenu u korist subjekta i njegovog udjela i suodgovornosti u životu i radu kršćanske zajednice tako da se ozbiljno uzmu strukture suodgovornosti kao što su različita vijeća te strukturiranje župe kao 'zajednice zajednica'; 4) da se Crkva društveno pozicionira kao subjekt koji sudjeluje u izgradnji društvenog vrijednosnog ozračja, te su zato važne njene poruke i strukture solidarnosti, proročka kritičnost unutar nje same kao i prema društvu, razumljiva i komunikacijski dobra prisutnost u medijima te trajan dijalog s kulturom. Takvim usmjerenjima vjerujemo da je moguće približavati se sve više identitetu biti Isusov sljedbenik i njegova Crkva.

***Ključne riječi:** crkveno djelovanje, sakramenti, religioznost, crkvena pripadnost*

Uvod

Iako je svako naše ljudsko promišljanje s obzirom na praksu vjere i crkvenu praksu uvjetovano i onim modelima koje smo osobno naslijedili ili doživjeli i našli u njima određenu potvrdu ili osobnu sigurnost, ili možebitno razočaranje i krizu, valja imati hrabrosti stavljati sva ta promišljanja u javnost i sučeljavati s drugim načinom mišljenja i iskustava i na taj se način međusobno nadopunjavati. Vrijeme vrtoglavih mijena u sveukupnom smislu, kriza europskog kršćanstva i stanje društvene, a u njemu i crkvene tranzicije u postkomunističkim zemljama, dodatni je izazov našoj generaciji. Lijepo zvuči reći da je riječ s jedne strane o

temeljnim opredjeljenjima i s druge upravo naše Crkve, daleko je pak teže odvažiti se, temeljem osobnih spoznaja, i ustvrditi koja su to i upravo naša opredjeljenja.

Izlaganje je strukturirano ovako: potreba temeljnih opredjeljenja u *konceptima*; nužne opcije u *područjima* crkvenog djelovanja; potrebna opredjeljenja u *načinu* rada; potrebna opredjeljenja s obzirom na crkvenu ambicioznost ili, kako se to uobičajeno kaže, *pozicioniranje* Crkve.¹ Očito je da bi se moglo na dugo i široko elaborirati nabrojene teme, no stalo nam je samo do nekih naglasaka da se osjeti problem, jer se ovdje radi o sudionicima koji su upućeni i vični teologiji i crkvenoj praksi. Naše promišljanje je u prvom redu pastoralne naravi.

1. Potrebna su temeljna opredjeljenja u konceptima

Ovdje uzimamo samo četiri stvarnosti na kojima želimo upozoriti na upitnost pastoralnog djelovanja kako ga zapažamo, a koje nam se čine sržnim: čovjek, Bog, Crkva i sakrament.

1.1. Čovjek, tko je on?

Naše pastoralno djelovanje je prilično usredotočeno na neke životne prekretnice kao što su rođenje, djetinjstvo, ulazak iz djetinjstva u mladost, ulazak u brak i odlazak iz društva. Tu su ujedno i tražene naše usluge.² Između toga kao da ne postoji nikakvo ili veoma siromašno zbivanje, pa ni pastoralni programi. A tamo gdje i postoje ne uspijevaju ozbiljnije okupiti ni zadržati ljude bilo u mladenačkom bilo u odraslom razdoblju. Kad vidimo da je većinski model da, osim nedjeljne i blagdanske liturgije, gotovo nema programa za rast u vjeri, onda se često nameće pitanje poimanja čovjeka. Usudujemo se reći da je veoma prisutna statička a ne dinamička koncepcija čovjeka. Naime, možemo čuti kako se mnogi od pastoralnih djelatnika pitaju: a što bi uopće trebalo nešto drugo činiti. S druge strane vjerujem da konačno naši pastoralni djelatnici moraju za svoj pastoralni orijentir uzeti činjenicu da je čovjek biće u procesu i da, ne samo u nekim njegovim životnim prekretnicama, istina u njima na jedan posebno snažan

¹ Ovo izlaganje je održano na međunarodnom znanstvenom skupu u Splitu 27.X.2000. Tehničkim zabunom u zborniku 'Kršćanska nada na početku novoga stoljeća', Split, 2001. objavljeno je drugo predavanje istog autora.

² Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, Vjerska situacija u hrvatskom tranzicijskom društvu prema istraživanju "Aufbruch", u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 128 (2000), br. 12, str. 775-815, ovdje 791. Podaci su iz istraživanja "Aufbruch" koje je provedeno 1997. u deset tranzicijskih zemalja, među njima i u Hrvatskoj, na populaciji stanovništva starosne dobi od 18 do 65 godina. Istodobno je provedeno i drugo istraživanje, Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pod naslovom "Vjera i moral u Hrvatskoj" s čijim ćemo podacima ponekad popunjavati a ponekad uspoređivati naše rezultate.

način, već kontinuirano ima pitanja, promišljanja s kojima se sučeljava. Ukratko, čovjek je biće u postupnom procesu rasta.³

1.2. Tko je Bog kojeg je obznanio Isus iz Nazareta?

Kad se analiziraju sustavi vrijednosti naših prosječnih vjernika, onda uvidamo naglašeni ritualni aspekt, dok je onaj o dobrotvornosti, o čovjekoljublju ili npr. opraštanju i pomirenju, ljubavi prema neprijatelju, zauzimanju, prenošenju vjere na druge, upitno prisutan.⁴ Zanimljivo je kako se često zaboravlja da Bog, kojega Isus objavljuje, prvi traži čovjeka, želi s njim uspostaviti kontakt. U tom vidu crkveno djelovanje uvijek 'kasni'. Pastoralni djelatnici u susretu s bogotražiteljima premalo idu tim putem da posvijeste i učine jasnijom tu iskustvenu činjenicu i sebi i bogotražitelju. To je mistagoški put, put ulaženja u življeno iskustvo, koje jest locus theologicus.⁵

1.3. Crkva?

Crkva je zajednica pozvanih i poslanih. Što nam se dogodilo? Da većina članova Crkve jest to iz naslijeđa, a ne i osobnom opcijom tj. odgovorom na Božji poziv. Isto tako se može reći o izvršavanju poslanja, svijesti poslanosti i obveznosti prema drugim ljudima oko sebe i vlastitoj djeci. Dosljedno dogodilo se izostavljanje odgoja o izvornoj i sakramentalnoj odgovornosti i poslanju svakog krštenika, a razvio se 'sustav' delegiranja, 'produžene ruke'. Uostalom i dan danas se čuje: Tamo gdje ne može svećenik, možete vi. Umjesto obratno, tamo gdje je svaki pojedini kršćanin, tu je krsni svećenik, prorok i služitelj i nije nužno potreban zaređeni svećenik. U tom kontekstu je došlo do koncentracije karizmi i službi u klerički dio Božjeg naroda.⁶ Isto tako doima se da se svaka naša zajednica previše okreće samoj sebi i vrti se u krugu umjesto da se razvije poimanje da je kršćanska zajednica za svijet u kojem se nalazi (misionarska).

1.4. Sakrament: dar, susret, odgovor i poslanje

Pastoralno iskustvo a i rezultati istraživanja govore da su sakramenti (i neki obredi) pogotovo životnih prekretnica veoma traženi. U Hrvatskoj 5% građana izjavljuje da nisu kršteni, a 10% da su kršteni, no nemaju nikakve veze sa svojim

³ Usp. P. F. SCHMID, *Im Anfang ist Gemeinschaft. Personenzentrierte Gruppenarbeit in Seelsorge und praktischer Theologie*, Kohlhammer, Stuttgart, 1998; ISTI, *Personale Begegnung. Der personenzentrierte Ansatz in Psychotherapie, Beratung, Gruppenarbeit und Seelsorge*, Echter, Wuerzburg, 19952.

⁴ Tako npr. tek 28,6% izjavljuje da njegovom biti kršćanin pripada prenošenje na druge i uvjeravanje u vrijednost kršćanstva. Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, *Nav. čl.*, str. 797.

⁵ Usp. H. HASLINGER, Was ist Mystagogie? Praktisch-theologische Annaeherung an einen strapazierten Begriff, u: S. KNOBLOCH, H. HASLINGER (ured.), *Mystagogische Seelsorge. Eine lebensgeschichtlich-orientierte Pastoral*, Gruenewald, Mainz, 1991, str. 15-75.

⁶ Tako se npr. još 'mučimo' tko smije biti akolit.

crkvenim zajednicama. To znači da je kršteno čak 95% građana dok 85% krštenih izjavljuje da ima barem minimalnu vezu s crkvenom zajednicom. S obzirom na ostale sakramente inicijacije 78% naših građana izjavljuje da su kao djeca bili na prvoj pričesti, a 75% da su krizmani.⁷

Relativno visok postotak hrvatskih građana izjavljuje da želi ključne momente u životu, (rođenje, vjenčanje i smrt) popratiti religioznim obredima. Takve želje pokazuju također u velikoj mjeri i ateisti te nereligiozne osobe. To upućuje na ispreplitanje kršćanskih obreda i naravne religioznosti te kulturnog naslijeđa. Na pitanje “*osobno smatrate li važnim sljedeće događaje popratiti religijskim obredom?*” dobiveni su pozitivni odgovori u sljedećim postotcima:⁸

	rođenje	vjenčanje	Smrt
Religiozni	97,7	97,7	98,7
nereligiozni	73,4	65,3	7,7
Ateisti	35,1	30,8	44,
neopredijeljeni	88,4	87,7	9,3
Prosjek	92,6	91,6	93,9

Za onaj postotak oko 40% tradicijskih vjernika to je nužno ‘obaviti’. Ali i za mnoge pastoralne djelatnike je važno da se to ipak ‘obavi’. Tko to od nas nije bio u osobnoj tjeskobi što to zapravo činimo?⁹ Gdje je tu identitet i Boga, i Isusa Krista, i Crkve, i čovjeka, i svećenika? Odredimo godište ili grupu i oni trebaju kao takvi slaviti sakrament. Koliko je tu čovjek osoba i ima li osobne odluke i izbora, osobni razvojni put i osobne kairose? Koliko se tu može govoriti o nekom osobnom i zajedničarskom i osloboditeljskom, spasenjskom životnom susretu? Drugim riječima morali bi prihvatiti dinamički karakter svakog sakramenta i ne prepustiti se pukoj obrednosti. Na poseban bi način u svijesti vjernika morao zadobiti na svojoj težini, i onome što se u njemu zbiva i koje posljedice nastaju, sakrament *krštenja*.

Kao tipični primjer kako se sakrament pastoralno ne shvaća dinamički jest sakrament ženidbe. Znamo reći da je nerazrješiv, da su ciljevi zajedništvo ljubavi i plodovi ljubavi rađanje i odgoj novih pokoljenja. A što se čini da uspiju brakovi i obitelji? Važno je ‘ratum et consumatum’, a onda? Zakleli se pred oltarom, a onda? Isto bi se moglo podosta reći i o našim liturgijama koje su naglašeno

⁷ Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, *Nav. čl*, str. 790-791.

⁸ Rezultati istraživanja “Vjera i moral u Hrvatskoj”. Usp. G. ČRPIĆ, S. KUŠAR, Neki aspekti religioznosti u Hrvatskoj, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1988), br. 4, str. 513-564, ovdje 518.

⁹ Usp. D. EMEIS, *Zwischen Ausverkauf und Rigorismus. Zur Krise der Sakramentenpastoral*, Herder, Freiburg im B., 1991.

ritualističke, bez kreativnosti, bez dostatne komunikativnosti, bez dovoljne razumljivosti rječnika i znakovlja.

2. Nužna su temeljna opredjeljenja u područjima crkvenog djelovanja

I u ovom poglavlju izdvajamo samo neka težišta kao što su odrasli, obitelj, sveučilištarci i rubni.

2.1. Odrasli

Ovdje još jednom želimo posvijestiti maločas rečeno o čovjeku kao dinamičkom biću s obzirom na njegov stalni rast, sazrijevanje i nove životne etape s novim sadržajima upitanosti i odgovornosti. No, iz naše stvarnosti želimo upozoriti na nedostatke i propuste, koji mogu imati loše posljedice na dalji kršćanski život mnogih krštenika u nas.

2.1.1. Djelomična katehizacija i inicijacija

U rezultatima istraživanja našli smo iznenađujući ali istodobno i zabrinjavajući podatak s obzirom na katehizaciju i uvođenje u vjeru, i to ponajprije mlađih generacija. Naime, rođeni poslije 1971. godine u 26% slučajeva (ili svaki četvrti), nisu pohađali nikakvu vjersku pouku. Daljnjih 28,7% su to činili kroz nekoliko tjedana, mjeseci ili najviše godinu do dvije. Ukupno više od polovice (54,7%) generacije rođenih poslije 1971. nije imalo duže i kvalitetno uvođenje u sadržaje i praksu vjere. Iz istih statističkih pregleda uočljivo je da su dužina vjerske pouke i njezina sustavnost odlučujući činitelj i s obzirom na buduće vjerske praktikante i s obzirom na prihvaćanja bitnih vjerskih istina.¹⁰ Drugim riječima Crkva u Hrvatskoj nalazi se u opasnosti da se od nje udalji preko polovice spomenute generacije. Ta će generacija najčešće ne samo ostati distancirana kad je u pitanju prihvaćanje crkvenog nauka i 'rubna' s obzirom na život crkvene zajednice, nego će takav model vjerničkog života prenositi i na mlađe članove svojih obitelji. Činjenica je još rječitija ako si posvijestimo da je upravo ta generacija ona koja sada preuzima i oblikuje društvenu stvarnost u Hrvatskoj.

2.1.2. Vjerovanje u Boga i slika o Bogu

Pitanje "koja od sljedećih izjava najbolje opisuje Vaš stav prema Bogu?" donijelo je sljedeće rezultate:¹¹

Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, *Nav. čl.*, str. 797.

Usp. *Ondje*, str. 788.

ne vjerujem u Boga	5,1 %
ne znam postoji li Bog i mislim da se to sa sigurnošću ne može znati	6,0
ne vjerujem u osobnog Boga, no vjerujem u neku višu silu	11,0
katkad vjerujem u Boga, a katkad ne	5,3
iako pomalo sumnjam, ipak vjerujem u Boga	21,0
znam da Bog postoji, uopće ne sumnjam u to	51,6

Kad se uzmu u obzir samo katolici, onda dolazimo do podatka da za 7,8% *katolika* u Hrvatskoj postoji "neka viša sila", a ne osobni Bog. K tome i 4,3% *katolika* nije sigurno ni u Božju opstojnost. Boga, pak, u Isusu Kristu prepoznaje 60,2% ispitanih koji se deklariraju katolicima. To znači da preostalih 40% nominalne katoličke populacije ima problema s prihvaćanjem temeljne istine u kršćanstvu.¹²

Držanje katolika u Hrvatskoj prema Bogu s obzirom na njihovu dob izgleda ovako:¹³

	rođeni prije 1940.	1941.- 1950.	1951.- 1960.	1961.- 1970.	poslije 1971.
ne vjerujem u Boga	5,1	4,4	5,0	4,4	6,6
ne znam postoji li Bog i mislim da se to sa sigurnošću ne može znati	2,9	8,7	6,3	6,5	5,6
ne vjerujem u osobnog Boga, no vjerujem u neku višu silu	6,9	13,9	11,0	10,5	12,5
katkad vjerujem u Boga, a katkad ne	4,9	5,5	2,3	6,2	7,8
iako pomalo sumnjam, ipak vjerujem u Boga	18,1	23,0	16,8	26,1	21,2
znam da Bog postoji, uopće ne sumnjam u to	62,1	44,6	58,5	46,4	46,3

2.1.3. Odnos prema osobi Isusa Krista

Kao što je šaroliko poimanje Božje stvarnosti, tako je i s poimanjem osobe Isusa Krista: 66% populacije izjavljuje kako vjeruje čvrsto ili s dozom vjerničke nesigurnosti da je Isus Krist božanska osoba koja je kao čovjek živjela među nama, a ostali se raspršuju na druge kategorije.¹⁴ Zanimljivo je ovdje promotriti

¹² Ovi podaci su prema istraživanju "Vjera i moral u Hrvatskoj"; usp. G. ČRPIĆ, S. KUŠAR, *Nav. čl.*, str. 530.

¹³ Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, *Nav. čl.*, str. 788.

¹⁴ Usp. *Ondje*, str. 789. Prema istraživanju "Vjera i moral u Hrvatskoj" 74% naše populacije smatra "da je Isus Krist čovjek i Bog". Usp. G. ČRPIĆ, S. KUŠAR, *Nav. čl.*, str. 548.

rezultate koji govore o osobnom uvjerenju o Isusu Kristu u svjetlu podataka o dužini pohađanja vjerske pouke ispitanika.¹⁵

	nisam siguran je li Isus doista ikad postojao, živio	znam da je Isus bio jedan osobit čovjek	ne mogu se odlučiti, je li Isus bio samo čovjek ili i božanska osoba	doduše ne razumijem to posve, no vjerujem da je Isus, koji je kao čovjek živio među nama bio božanska osoba	znam i čvrsto vjerujem u to da je Isus, koji je kao čovjek živio među nama, Sin Božji i božanska osoba	ne znam
Tijekom cijele osnovne škole	2,3	8,6	7,3	15,8	62,8	3,3
nekoliko godina	1,9	11,1	14,4	24,0	44,1	4,5
nekoliko mjeseci	3,9	11,1	11,7	37,2	32,2	3,9
nekoliko tjedana	0	23,7	15,8	23,7	21,1	15,8
povremeno, za pojedinih prigoda	5,2	6,5	25,3	22,7	29,	11,0
Nisam išao na vjersku pouku	19,4	21,9	17,8	20,1	12,9	7,9

Dužina vjerske pouke, kako vidimo, bitno utječe na zauzimanje stava prema osobi Isusa Krista. Što je duži period redovite vjerske formacije, to je veće prihvaćanje Isusa Krista koji je ujedno i ljudska i božanska osoba. Obratno, osobe koje su manje bile zahvaćene katehizacijom sklonije su prihvaćati i neke alternativne ideje o osobi Isusa Krista. Isti fenomen nazočan je i s obzirom na odlazanje na misu: 88% onih koji mjesečno barem jednom i češće dolaze na misu¹⁶ vjeruju kako je Isus bio povijesni čovjek i božanska osoba (zbrajajući one koji vjeruju iako potpuno ne razumiju i one koji znaju i vjeruju). No, moramo uočiti da preostalih 12% "praktičnih" vjernika u to ne vjeruje ili barem ozbiljno sumnja. Za pitati se je što je tek s 53,9% povremenih posjetitelja liturgijskih slavlja.

¹⁵ Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, *Nav. čl.*, str. 789.

¹⁶ Naime, prema istom istraživanju "Aufbruch", 17% katolika je izjavilo da na misu idu najmanje jednom mjesečno, 24,5% da idu jednom ili više puta tjedno, a 0,6% svaki dan. To znači da 42,1% katolika u Hrvatskoj dođe na misu najmanje jednom mjesečno. Ovdje takve nazivamo "praktikantima". Preostalih 53,9% katolika na misu dolazi "više puta godišnje" (29,8%), "rjeđe" (14%) ili «nikada» (14,1%). Usp. *Ondje*, str. 791. Do gotovo identičnih podataka došlo je i istraživanje Katoličkog bogoslovnog fakulteta "Vjera i moral u Hrvatskoj". Usp. M. VALKOVIĆ, Pregled postotaka i aritmetičkih sredina (Mean), u: *Bogoslovska smotra* 68 (1998), br. 4, str. 483-511, ovdje 491.

2.1.4. Pitanje smrti i uskrsnuća te zagrobnog života

Uz vjerovanje da je Isus Krist “pravi Bog i pravi čovjek”, vjera u uskrsnuće jedna je od temeljnih odrednica kršćanstva, s kojima kršćanstvo, možemo slobodno reći, “stoji ili pada”. Na izravno pitanje vjeruju li u uskrsnuće od mrtvih 56,4% građana Hrvatske odgovara s “vjerujem”, 18,4% “ne zna”, a čak 25,3% njih ne vjeruje.¹⁷ U uskrsnuće vjeruje 83,7% katolika koji najmanje jednom tjedno i češće dolaze na misu. Preostalih 16,3% praktikanata nije sigurno u uskrsnuće ili u nj ne vjeruje. No, s druge strane zanimljivo je da trećina onih koji ne idu u crkvu izražava nadu u život poslije smrti.¹⁸ Samospasenjski pak koncept religija Dalekog istoka, tj. vjera u *reinkarnaciju*, zahvatila je značajno i Hrvatsku. Od naše ukupne populacije 13% prihvaća reinkarnaciju, dok njih 25,3% ne može zauzeti određeniji stav. Oko 60% odbacuje takvo poimanje zagrobnog života. No, ono što je za nas značajno jest da čak i 15% onih koji se nazivaju katolicima podržava vjeru u reinkarnaciju, a 17% katolika nema o tom pitanju čvrsti stav. To je ukupno jedna trećina (32%) katolika.¹⁹

2.1.5. U Hrvatskoj prevladavaju tradicionalni vjernici

Na temelju analize podataka o važnosti vjere i prakticiranju *mise* dobivamo tri kategorije vjernika u našoj okolini. To su *praktični* vjernici kojima je vjera jako važna za njihov život i koji najmanje jednom tjedno idu na misu. Prema rezultatima na razini Hrvatske takvih je oko 25%. Veći dio pak čine *tradicionalni* vjernici. Njima je vjera također važna, ali misu posjećuju u pravilu blagdanima ili prigodno i izgleda da je njih oko 50%. Treća kategorija su *nominalni* vjernici, koji se, istina, još uvijek drže katolicima, ali svjesno izjavljuju da vjera ima maleno značenje za njihov život i na misu idu vrlo rijetko, samo na velike blagdane, a možda se radi samo o Božiću i o kojem svetačkom spomendanu (sv. Antuna i sl.). Računa se da takvih ima oko 15% u ukupnoj populaciji (oko 10% naših građana se ne izjašnjavaju vjernicima).²⁰

¹⁷ Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, *Nav. čl.*, str. 789. Do sličnog rezultata došlo je i istraživanje Katoličkog bogoslovnog fakulteta “Vjera i moral u Hrvatskoj”: prema tom istraživanju 50,4% građana vjeruje da će “svaki čovjek uskrsnuti dušom i tijelom na kraju vremena”, 23,7% je neodlučnih, a 25,3% izjavljuje kako u tu mogućnost ne vjeruje. Usp. G. ČRPIĆ, S. KUŠAR, *Nav. čl.*, str. 548.

¹⁸ Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, *Nav. čl.*, str. 789-790. Istraživanje Katoličkog bogoslovnog fakulteta “Vjera i moral u Hrvatskoj” (usp. G. ČRPIĆ, S. KUŠAR, *Nav. čl.*, str. 540), na pitanje *Što mislite da će biti poslije smrti?* dobilo je sljedeće rezultate:

ništa	9,7
ne znam, nisam siguran	26,4
ne mogu znati što ima	21,3
mislim da poslije smrti postoji drugi život	38,2
mislim da se poslije smrti reinkarniram u drugog čovjeka ili neko drugo živo biće	4,0

¹⁹ Rezultati istraživanja “Vjera i moral u Hrvatskoj”. Usp. G. ČRPIĆ, S. KUŠAR, *Nav. čl.*, str. 542-544.

²⁰ Podaci iz istraživanja “Vjera i moral u Hrvatskoj”. Usp. *Ondje*, str. 555-556.

Na pitanje *kako prihvaćaju svoju religiju* hrvatski građani daju sljedeće odgovore: iz *osobnog uvjerenja i aktivno* 22,6% (što se zapravo otprilike poklapa s brojem nedjeljnih posjetitelja liturgijskih slavlja i u tom smislu je i odgovor da vjeru prihvaćaju iz osobnog uvjerenja i aktivno); iz *osobnog uvjerenja, ali ne uvijek aktivno* 27,8% (što zapravo označuje dio onih koji rjeđe dolaze na liturgijske skupove); iz *tradicije i odgoja* 40,4%.²¹ Dakle, i s obzirom na liturgijsku nedjeljnu i blagdansku praksu i s obzirom na način prihvaćanja vjere, u Hrvatskoj prevladava tradicionalni tip vjernika.

2.1.6. Izričito sadržajno distancirano kršćanstvo

Očito da je u Hrvatskoj na djelu i idejno i sadržajno vrlo slojevito kršćanstvo. Na izravno pitanje da li se osobno smatra vjernikom gotovo polovina (47,7%) odgovara da vjeruje sve što uči njegova Crkva, no trećina (35,3%) izričito veli da prihvaća dio tog naučavanja. Distanciranost od učenja Crkve je, dakle, nazočna u svijesti naših vjernika, a svaki treći to već i izrijekom formulira. K tome dvije trećine vjernika (64,6%) drži da se može biti katolikom a da se ne slijedi učiteljstvo Crkve.²² Ovdje je riječ o naglašenom procesu individualizma kod naših vjernika.

2.2. Obitelj

Život čovjeka kao muškarca i žene u braku i obitelji Božja je zamisao i on želi da on uspijeva. To očekivanje u sebi nosi svaki bračni par. Kršćani vjeruju k tome da je život u sakramentu ženidbe Božji poziv i na njega kršćani odgovaraju kad ulaze u sakrament ženidbe, prihvaćajući temeljnu logiku bračno obiteljskog života sebedarje, nesebičnu stvarateljsku ljubav i služenje. U takav brak i obitelj se zaklinje društvo i Crkva. Svi imaju očekivanja s obzirom na rađanje novih generacija i napose odgoj zdravih građana ali i članova Crkve, jer tvrdimo da su roditelji prvi navjestitelji vjere svojoj djeci.

2.2.1. Situacija braka i obitelji

S obzirom na brak podaci pokazuju da se kasnije ženi i udaje, ali i da se znatan dio mladih uopće ne ženi i ne udaje, tj. da se umanjuje broj sklopljenih brakova.²³ Od tradicionalne patrijarhalne obitelji nastala je u nas 'nuklearna' obitelj u kojoj su pretežno dvije generacije, tj. roditelji i dijete/djeca. Stari te osobe s posebnim potrebama i s poteškoćama u razvoju su gotovo isključeni iz takvog obiteljskog modela.

²¹ Usp. M. VALKOVIĆ, *Nav. čl.*, str. 485.

²² Podaci iz istraživanja "Vjera i moral u Hrvatskoj". Usp. G. ČRPIĆ, S. KUŠAR, *Nav. čl.*, str. 539-540; vidi također: S. KUŠAR, Djelomično prihvaćanje vjere – kršćanstvo po izboru, u: *Bogoslovska smotra* 66 (1996), br. 2-3, str. 319-345.

²³ Usp. *Statistički ljetopis Hrvatske 1996.*, (dalje SLJH-96.), str. 97.

U Hrvatskoj se *rastavlja* prosječno svaki šesti, odnosno peti, brak, tj. između 170 i 200 brakova na 1000 sklopljenih. Treba odmah primijetiti da je unutar tih 170 ili 200 rastavljenih brakova oko 60 posto onih koji su trajali ispod 10 godina. To znači da rastava pogađa ponajviše mlade brakove, odnosno obitelji.²⁴ Iako nema točnih statističkih podataka, i u nas je zapažena pojava življenja bračnih parova ne samo bez crkvenog vjenčanja, nego i bez ikakvog društvenog načina sklapanja braka. Takav trend je vrlo raširen u Europi te zahvaća i nas. Također je predbračni seksualni život mladih postao vrlo raširena praksa, sa svim njezinim posljedicama (fizičkim, psihičkim, psihološkim, vjerskim) s obzirom na budućnost braka te njegove kvalitete vjernosti i čvrstoće.²⁵

U Hrvatskoj je prvi put u njenoj povijesti u razdoblju od 1990. godine pa do 1995. verificiran negativni prirodni prirast i to od -0,5 do -1 promila, što znači umanjivanje stanovništva između 3 i 5 tisuća stanovnika godišnje. Godine 1996. Hrvatska je došla do prirodnog prirasta 0,7, a 1997. 0,8 promila! Ipak, ako se odbiju djeca rođena u inozemstvu, onda je Hrvatska i dalje ostala u minusu, i to 1996. za 1.439, a 1997. za 2.197 stanovnika. Izrazito je prevladao i model s jednim ili dva djeteta,²⁶ s tim da se inače prosječno kasnije rađa i ranije prestaje radati. Tako npr. tek 18 posto djece rođeno je između 30. i 40. godine starosti majke. Sve je to dovelo do demografske slike Hrvatske u kojoj od 20 županija (plus grad Zagreb) njih 18 ide u kategoriju „duboka starost“. Dvije županije idu u kategoriju „starost“, a jedna u „izrazito duboka starost“ stanovništva. Očito je da nijedna županija nema demografsku sliku kategorije „mlada“.²⁷ Tako se dogodilo da je u zadnjih 210 godina u spomenutom razdoblju bilo *najmanje rođenih*.

U ovakvom kretanju svakako svoj udio ima i protuživotni mentalitet,²⁸ koji je prisutan i najviše se očituje, među ostalim, i u *pobačaju*. Bilo je razdoblja kad je, s ilegalnim pobačajima, broj rođenih i pobačenih bio u odnosu 1:1, odnosno u nekim regijama čak je broj pobačenih bio veći od rođenih. U zadnjih nekoliko godina znatno je smanjen broj pobačaja, iako je deplasirano govoriti da ih je 1993. bilo ‘samo’ 31.239 s obzirom na 1985. kad je bilo 55.572 pobačaja.²⁹

S tim su povezana i pitanja ispravnog življenja spolnog života i postavljanja prema bračnom činu i njegovoj otvorenosti prema mogućnosti

²⁴ Usp. *Ondje*, str. 100; SLJH-98, str. 104.

²⁵ Usp. P. ARAČIĆ, *Rasti u ljubavi. Priprava za brak i obitelj i pastoral zaručnika*, Glas Koncila, Zagreb, 2000, str. 24-33.

²⁶ Usp. SLJH-96, str. 90.

²⁷ Nacionalni program demografskog razvitka, u: *Kolo 2* (1996), str.185-220, ovdje 193.

²⁸ Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio* (dalje FC), KS, Zagreb, 1981, br. 30.

²⁹ HRVATSKI ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVLJE, *Izveštje o stanju i radu u zdravstvu Republike Hrvatske u 1993. godini*, Zagreb, 1994, str. 200.

začeca.³⁰ Isto tako upitno je razumijevanje odgovorne plodnosti i odgovornog roditeljstva,³¹ imajući u vidu podatke o vrlo smanjenom broju rođenja kao i nepoštivanje začetog života. Možemo ustvrditi da su se nad bračno-obiteljski život nadvili oblaci tamnjenja temeljnih vrednota i poslanja braka i obitelji i u društvu i u Crkvi.³²

2.3. Sveučilištarci

2.3.1. Crkva je gubitnik mladih

Treba u našim istraživanjima uočiti da mladi ipak misle na svoj način i da je već svaki peti odgovorio da je sam došao do svojeg vjerskog uvjerenja, a nije obiteljski religiozno socijaliziran.³³ Vjerojatno će taj broj rasti. Nadalje je potrebno da se crkveno djelovanje ozbiljnije uhvati u koštac s činjenicom gubitka mladih tijekom procesa kršćanske inicijacije, pogotovo masovno iza krizme. Ono ne uspijeva biti sugovornik i kvalitetni asistent u burnim procesima i rastu mladih osoba. Nužno bi bilo studijski ući u problematiku, pratiti razvoj i trendove i odvojiti adekvatan personal bilo za srednje škole bilo za sveučilišta.

U kategoriji odraslih na poseban način se valja usmjeriti na pastoral *sveučilištaraca i intelektualaca*, kao sadašnjih a posebno budućih odgojitelja novih generacija i nositelja društvenih zbivanja. Ovdje se nameće najprije tema kršćaninovo *biti* u politici. To je vrlo delikatna tema i zahtjevna izgradnja, ali kršćani se moraju svjesno, aktivno i organizirano zauzimati za etičke vrijednosti u politici i prednjačiti svojom osobnom dosljednošću u pravednosti i poštenju.³⁴ Tim je upitniji visoki postotak političke nezainteresiranosti od 48,9% u Hrvatskoj. Ovo je tim žurnije što se i u Hrvatskoj javlja upravo grubi kapitalizam bez dovoljne osjetljivosti za odgovornost i socijalnu pravičnost te socijalnu dimenziju društva. Istovremeno ovdje treba naglasiti i veliki nedostatak kršćanski formiranih intelektualaca s obzirom na selekciju kadra u prošlom sustavu ali i s obzirom na veoma simboličan i djelomičan rad Crkve s mladima.

Naslijeđena odvojenost svijeta sveučilišta i Crkve i njenog djelovanja nije premoštena. Nema značajnijih interdisciplinarnih studijskih susreta. Zatim, još uvijek nismo odvojili pastoralne djelatnike za rad sa studentima i nismo ih formirali.

³⁰ Usp. PAVAO VI., *Humanae vitae* (dalje HV), KS, Zagreb, 1997, br. 11.

³¹ Usp. *Gaudium et spes*, br. 50.

³² Usp. FC, br. 6.

³³ Usp. M. VALKOVIĆ, *Nav. čl.*, str. 486.

³⁴ Usp. POVJERENSTVO FRANCUSKIH BISKUPA ZA SOCIJALNA PITANJA, *Za rehabilitaciju politike*, KS, Zagreb, 1999, br. 14; *Gaudium et spes*, br. 42-43.75.

2.4. 'Rubni' u društvenom i crkvenom smislu

2.4.1. Vjerski 'rubne' skupine

Crkveno je djelovanje također upravljeno prema onima koji su na neki način došli u doticaj s crkvenom zajednicom, primili neki od sakramenata, no zbog različitih okolnosti nisu našli put dozrijevanja u vjeri, te su ostali – bilo djelomično, bilo potpuno – neuvedeni u sadržaj i stil kršćanskog života.³⁵ S obzirom na takve okolnosti, takve osobe su ili potpuni ili djelomični nepraktikanti vjere. Kad Crkva brine o prvom navještaju i temeljnoj katehezi, kao o središnjim modelima naviještanja vjere ovakvoj skupini, tada ponajprije misli na vjernike bez "odrasle i zrele vjere" koji se, prema onome što Crkva naviješta, svojim stavovima, odnose indiferentno.

"Danas je mnogo onih koji uglavnom nisu zanjekali svoje krštenje, ali su posve na rubu, naprosto ga ne proživljavaju. Pojava onih koji ne prakticiraju odavna je poznata u povijesti kršćanstva, a pripisuje se naravnoj slabosti i dubokoj nedosljednosti, što je, na žalost, nosimo u sebi."³⁶ Ne ulazeći previše u razloge distanciranosti od vjere i Crkve, potrebno je napomenuti da se ona, osim iz ova dva navedena razloga (naravna slabost i nedosljednost čovjeka) može pojaviti i s obzirom na osobna i obiteljska iskustva u vjeri, nadalje iz povijesnih i sadašnjih razloga društva i sekularizirane kulture, iz neprilagođene crkvene brige, porasta razvedenih i ponovno civilno oženjenih, za koje Crkva još uvijek traži modele djelovanja, zbog neprilagođene ili nedostatne brige Crkve za pojedine vjernike u specifičnim situacijama. Naime, ne smije se zaboraviti ni dosadašnja distanciranost same Crkve prema određenim skupinama krštenika. Na temelju rečenoga postaju nam jasnije i razlike među distanciranim ili rubnim skupinama te dolazimo do zaključka i o sadržajnim razlikama distanciranosti u odnosu prema vjeri i Crkvi. Te se razlike mogu nazrijeti u distanciranosti prema teološkoj nauci Crkve, prema njenim moralnim načelima, prema disciplinskim normama Crkve itd. U tom smislu danas je sve prisutnija tzv. selektivna crkvenost.

2.4.2. 'Posebne' skupine

Djelovanje Crkve mora voditi računa i o specifičnim skupinama vjernika koje imaju poseban društveni status, a kojima je potreban prilagođen navještaj i posebna pratnja u izvršavanju njihova kršćanskog poslanja. Među njima spominjemo:

- *intelektualce i znanstvenike*, koji ulaze u tajne stvarnosti, u biogenetiku, posebno ljudsku, te se trajno suočavaju s mnogovrsnim moralnim i etičkim pitanjima;

³⁵ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu* (dalje ODK), Kršćanska sadašnjost - Nacionalni katehetski ured HBK, Zagreb, 2000, br. 58.

³⁶ PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi*, KS, Zagreb, 2000, br. 56.

- *vojsku i policiju* koje imaju zadaću osiguranja opće i osobne sigurnosti te reda u društvu. Da bi kvalitetno ostvarivali svoju zadaću također im je potreban trajni rast u osobnoj i profesionalnoj kvaliteti;

- *liječnike i djelatnike u zdravstvu*. Bezbrojna su s jedne strane moralna pitanja s kojima se svakodnevno susreću, a s druge strane vrlo velika zahtjevnost osobne zrelosti i uvažavanja cjelovitosti čovjeka s njegovim osobnim uvjerenjem;

- *poduzetnike*, koji se itekako susreću s problemom socijalne pravde i stvaranja pravednijeg sustava s obzirom na rad i zaradu;

- *javne društvene radnike i političare*, koji bi također trebali organizirano, iz svijesti vlastite vjere, smišljeno djelovati u uređenju društvenog života.³⁷

Druge posebne skupine, koje zaslužuju sebi prilagođenu evangelizacijsku brigu i podršku Crkve su osobe čiji je život označen posljedicama određenih zbivanja, društvenih ili osobnih, s kojima se te osobe moraju nositi određeni vremenski period ili trajno kroz život. U naše vrijeme tu su *stradalnici Domovinskog rata* s fizičkim i psihičkim oštećenjima. Neizostavno se tu moraju spomenuti osobe s *poteškoćama u razvoju i s posebnim potrebama* (npr. slijepi, gluho/nijemi, osobe s mentalnim poteškoćama, invalidi, itd.). U skrbi Crkve posebnu brigu zaslužuju osobe u *nesređenim obiteljskim prilikama* (rastavljeni i samohrani roditelji), napuštena djeca i ona u zavodima za odgoj zbog teškoća socijalizacije, zatvorenici, *ovisnici najrazličitijih vrsta* (droga, alkohol, okultne prakse...) i njihove obitelji. Posebnu pozornost Crkva treba posvetiti *prognanicima*, povratnicima, stradalnicima Domovinskoga rata, doseljenicima i migrantima.³⁸ Neke od njih su često i društveno 'rubne' skupine.³⁹

Ovdje moramo naglasiti zamjetan i znatan porast osoba koje su vjerski "rubne" ili pripadaju u "posebne" skupine koje u svojim osobnim kriznim situacijama i egzistencijalnim poteškoćama (nevjera, gubitak smisla, potištenost sve do depresije, bezvoljnost, suicidalne misli, agresivnost u braku, osamljenost, napuštenost, negativna iskustva i traume u susretu s različitim okultnim praksama i novim religioznim pokretima...) traže pomoć u osobnom susretu, traže izlaz iz svoje situacije, te navještaj - u krajnjoj liniji - Radosne vijesti.

3. Temeljna opredjeljenja u načinu crkvenog rada u nas

U redovitom pastoralu još uvijek nam dobro ide masovno okupljanje. Nije to po sebi nešto negativno. Ono što ipak izostaje u redovitom radu u ozbiljnijem obimu jest osobna izgradnja pojedinaca i grupa koja bi dovođila do veće vjerske

³⁷ Usp. ODK, br. 191.

³⁸ Usp. *Ondje*, br. 189.

³⁹ Usp. *Ondje*, br. 190.

zrelosti i angažiranosti u Crkvi i društvu.⁴⁰ U tom vidu naše župe nužno trebaju prestrukturiranje tako da bi pojedinac mogao postajati i biti doista subjekt u zajednici. Da bi se to postiglo nužno je uspostavljanje mnoštva zajednica, koje se okupljaju oko određenih ideja i programa i gdje čineći uče i učeći čine.

Kako uosobiti (personalizirati) pastoralno djelovanje? Što jest personalizacija, a što ona nije? Prije svega nije individualizacija u onom apsolutističkom smislu, već pomoć u procesu zaživljavanja što svjesnijeg i što osobnijeg Božjeg projekta o čovjeku.⁴¹ Svaki je čovjek osoba. Ovdje ne ulazimo u sve vidike onoga što to znači u filozofskom i teološkom smislu. Podsjećamo da je ljudska osoba stvorena na sliku osobnog trojstvenog Boga. U tom vidu ljudska osoba jest biti samostojan ali istovremeno jest i biti zajedništvo. Svaki čovjek ima Božju ponudu, poziv, brižnost, jer ga je upisao u dlan svoje ruke, prije nego je bio sam sebe svjestan. Svaki pojedinac treba prepoznati Božji poziv. O njemu valja promišljati temeljito što on znači i koji su mu dometi. To promišljanje treba ići u Isusovom i biblijskom pravcu. Tako bi se moglo reći da se netko nalazi ovdje kao tražitelj jer je pozvan, potaknut. Tko ga potiče? Isusov Duh, koji nastavlja djelo spasenja. Što, dakle, Isus govori o čovjeku? Kako ga opisuje? Zatim kako Isus objavljuje Oca? Zatim kako Isus objavljuje Duha?

Naše 'velike zajednice' treba transformirati u što više bazičnih zajednica i to tako da svaka ima do 20-30 članova. Mogu nastati ili po generacijskom kriteriju kao mladenačke, dječje, obiteljske, starih, ili po kriteriju interesa. Odmah se nameće potreba voditelja, koji po sebi mogu biti minimalno teološki i metodički formirani, ali prije svega koji imaju Duha.

Kako dolaziti do uosobljenja pristupa slavljenju sakramenata? Najteže je postići prihvaćanje krštenja, koje se većini dogodilo nakon rođenja. Prije svega ukupni pastoral treba prožeti krsnim događajem. Možda bi upravo krizma, mogla biti prava prilika potvrđivanja krsnog saveza u istom Duhu. Sve pastoralne okolnosti bi trebalo koristiti kao kairos evangelizacije, ali koja bi se sastojala u ovom uosobljenijem pristupu. Naravno da je jasno da taj pristup ne može biti masovan, kratak, moralizatorski, površan. On bi morao biti u manjim skupinama, dugotrajniji, Isusovsko-biblijski, koji bi dovodio do osobnog susreta s Isusovim projektom čovječjeg života i koji bi dovodio do pitanja: da li prihvaćam taj put?

U sadašnjem trenutku našeg crkvenog hoda mislimo da i *pokreti* mogu imati važnu ulogu. Čini se da oni dovoljno u nas ne hvataju korijenje, vjerojatno zbog naslijeđenog mentaliteta crkvene monolitnosti, a onda i straha da se ne

⁴⁰ Mora se, prije ili kasnije, shvatiti i prihvatiti da u ovo vrijeme globalizacije i, na poseban način, tranzicije našega društva dolazi do temeljne promjene i s obzirom na religiju i vjeru, gdje će isprepleteni religiozni običaji postajati sve manje religioznim a sve više društvenim običajem, već prema tome o kome se radi, a vjera će biti sve više stvar osobnog izbora a sve manje naslijeđa ili slučaja. Usp. P. L. BERGER, *Sinnsuche in einer Zeit der Globalisierung*, u: *Stimmen der Zeit* 125 (2000), br. 12, str. 805-814, ovdje 811.

⁴¹ Usp. P. F. SCHMID, *Im Anfang ist Gemeinschaft. Personenzentrierte Gruppenarbeit in Seelsorge und praktischer Theologie. Beitrag zu einer Theologie der Gruppe*, Kohlhammer, Stuttgart, 1998.

rasloji zajednica. Na poseban način treba istaknuti da je cjelokupni pastoral potrebno prodahnuti *katekumenalnim pristupom*. Naime, u nas se dosta vjera uči, a premalo se uvodi u iskustvo. Mora se dogoditi izbor: ili indoktrinacija ili mistagoška inicijacija.⁴²

Naravno da se nameće pitanje *lika prezbitera* danas. Kvalitetna trajna izgradnja je u mnogim sredinama izostala ili je dosta jednostrana, djelomična. Tu će posebno u vremenima kada se pojavljuju i nove službe i više pastoralnih djelatnika trebati promišljati specifičnost prezbitera, pomoći mu da nadide paternalistički pristup u radu i osposobiti ga za timski rad.⁴³ Veoma važan instrumentarij za ostvarivanje suodgovornosti vjernika i novog profila prezbitera su *župne strukture* ŽPV i ŽEV. Upravo činjenica da one ne postoje, a tamo gdje postoje u veoma malo slučajeva funkcioniraju, govore o stupnju suodgovornosti i njenog njegovanja. Činjenica da se u nekim mjesnim Crkvama te strukture moraju naređivati dovoljno govori za sebe.

4. Temeljna opredjeljenja u pozicioniranju Crkve odnosno u njenoj ambicioznosti

U demokratskom i pluralističkom društvu Crkva treba biti prisutna u javnosti svojim glasom o vrijednostima, braniti potrebne i sustavno promicati solidarnost.

4.1. Ustrojenje i promicanje karitasa

Prema istraživanju⁴⁴ kod naših ljudi postoji velika svijest solidarnosti: na osobnom planu čak do 83,4% (visoka osobna solidarnost 37,5% i donekle 45,9%), a na društvenom planu ta je solidarnost 56,8% (visoka 21% i donekle 35,8%). Crkvu kao prirodnog saveznika siromašnih i nemoćnih vidi 57,3%, a 55,2% prepoznaje Crkvu kao odgojiteljicu za solidarnost. No isto je tako činjenica da 32% (odnosno 37,4%) naših ljudi Crkvu ne prepoznaje takvom.

Svakako da su posebna skupina proizvod dominantnog crnog kapitalističkog modela - ekonomski siromasi. Isus nije prvenstveno došao radi "zdravih" i "normalnih", već radi bolesnih, grešnih, zarobljenih, "neuspjelih". Uostalom, upravo je odnos prema 'rubnima' svih vrsta kriterij posljednjeg suda,

⁴² Ili s Karl Rahnerom rečeno u pastoralu se radi o mistici. Usp. P. M. ZULEHNER, 'Denn du kommst unserem Tun mit deiner Gnade zuvor...' 'Zur Theologie der Seelsorge heute. Paul M. Zulehner im Gespräch mit Karl Rahner. Duesseldorf, 1984. Vidi također: K. KOCH, *Kirche ohne Zukunft? Plaedoyer für neue Wege der Glaubensvermittlung*, Herder, Freiburg im B., 1993, str. 67-69.

⁴³ Usp. P. ARAČIĆ, Duhovna zvanja i službe u našoj Crkvi, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1997), br. 2-3, str. 327-357.

⁴⁴ Usp. P. ARAČIĆ, G. ČRPIĆ, K. NIKODEM, *Nav. čl.*, str. 800.

jer se sam Isus s njima poistovjetio (U tamnici bijah...). To ne znači da su zdravi odbačeni, nego da u logici Božjeg dara prvenstvo ima opredjeljenje za *rubne i siromašne*, o čemu toliko govore dokumenti o socijalnom nauku Crkve.⁴⁵ U tom kontekstu, a i u kontekstu društvene tranzicijske situacije, kada nadire grubi kapitalizam, a nedostatno zaživljuje socijalni aspekt društva, i naravno, zbog Isusovog naloga, naša Crkva mora ustrojiti karitativno djelovanje u najsveobuhvatnijem smislu. Naravno ona mora kao cjelina dati čuti i svoj proročki glas. No, to bi se moralo prvotno događati i u njoj samoj.⁴⁶

4.2. Prisutnost u medijima i korištenje medija

Prisutnost naše Crkve i njene poruke u medijima i korištenje medija su daleko kompleksnija pitanja o kojima bi trebalo započeti ozbiljnu i produbljenu raspravu, jer to što se zbiva nije bezazleno. Nema govora da smo tu ozbiljno počeli raditi niti da se problematika uzima ozbiljno.⁴⁷

4.3. Trajan dijalog sa svijetom kulture

Kultura je, napokon ono područje gdje je Crkva u nas uvijek bila kolijevka. Sada u modernoj i postmodernoj da li i koliko je prisutna, koliko dijalogizira s njom, koliko je potiče? Svjesna neodložne pastoralne potrebe, Crkva "potiče vjernike laike da budu gdje god je stijeg srčanosti i umnog stvaralaštva, na povlaštenim mjestima kulture, kao što je svijet škole i sveučilišta, prostori znanstvenog i tehničkog istraživanja, mjesta umjetničkog stvaranja i humanističkog razmišljanja. Takva nazočnost teži ne samo priznanju i eventualnom pročišćavanju kritički odvagnutih elemenata neke kulture, nego i njihovu uzdignuću kroz izvorna bogatstva Evanđelja i kršćanske vjere".⁴⁸

Zaključak

U ovoj teškoj i kompleksnoj temi pokušali smo naslućivati što bi se to trebalo početi pomicati i mijenjati u našoj konkretnoj crkvenoj praksi. Uvjereni smo da se spomenutim opredjeljenjima u pastoralnom djelovanju može poći

⁴⁵ Usp. J. BALOBAN, Socijalna dimenzija kršćana u župi, u: S. BALOBAN (ur.), *Kršćanin u javnom životu*, Zagreb, 1999, str. 97-114.

⁴⁶ U tom vidu poseban doprinos daje Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve iz čije aktivnosti izdvajamo neke objavljene naslove: S. BALOBAN (ur.), *Socijalni nauk Crkve u hrvatskom društvu*, Zagreb, 1998; ISTI, *Kršćanstvo, Crkva i politika*, Zagreb, 1999; ISTI, *Izazovi civilnog društva*, Zagreb, 2000.

⁴⁷ Iz publikacija Centra za promicanje socijalnog nauka Crkva izdvajamo ovdje već spomenutu knjigu Stjepana Balobana *Kršćanin u javnom životu* (Zagreb, 1999), u kojoj nalazimo dva priloga o novinarstvu: Etičnost u novinarskoj profesiji (str. 35-46) i Etika novinarstva (str. 47-64).

⁴⁸ IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, KS, Zagreb, 1997, br. 44.

putem sazrijevanja što više krštenika te da tako svaki pojedini vjernik iz življenog krsnog poslanja može sve više ljudima oko sebe biti 'gaudium et spes', radost i nada, a njegova vjerska zajednica 'lumen gentium', svjetlo narodu i društvu u kojem se nalazi. Radi se o postizanju suodgovornosti po osobnom i zajedničkom sudjelovanju u životu zajednice i društva. Radi se o izlasku vjerskog opredjeljenja iz puke privatnosti kakvu je nametnuo komunistički sustav, a i pluralistički u toj stvari nije mu odviše daleko. Radi se o u krajnjoj liniji o identitetu biti Isusov sljedbenik i biti njegova Crkva. U tom vidu, svaki od nas vjernika i svaka Isusova zajednica su na putu, i nedovršeni, i imamo prostora za rast.

FUNDAMENTAL PASTORAL COMMITMENTS FOR OUR CHURCH TO STEP FORWARD INTO THE NEW CENTURY

Summary

When we find ourselves at the crossroads of time, such as passing from one century to another, then it is time for rendering of accounts. The Church is also reconsidering its two thousand years old existence and its actions. This paper, bringing out the arguments supported by the newest researches of the religious situation in Croatia, suggests that it is necessary to: 1) examine some fundamental concepts that persons engaged in pastoral work have about God, Jesus Christ, about the Church and sacraments; 2) give preference to the work with adults, families, students, work with marginal and special groups; 3) change the way of work with the purpose of moving towards personalization – instead of anonymous and massive participation, individuals will take an active part and share the joint responsibility for their life and for the work of their Christian communities. The structures of joint responsibility, such as various types of councils and a parish organised as "the community of the communities" will be taken seriously; 4) to promote the Church as the subject active in the establishment of the social environment of values, emphasizing the importance of its messages and its structures of solidarity, the importance of the prophetic criticism that exists within the Church and is also commented upon the society; the importance of a good, understandable, communicative presentation in media – and a constant dialogue with the representatives of culture. These objectives will, as we believe, bring us closer to the identity of a follower of Jesus and its Church.

Key words: *activities of the Church, sacraments, religiousness, belonging to the Church.*